

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 3

23. Ianuarie

1863.

Diploma imperatésca

pentru

Ducatul Bucovin'a scl.

Noi Franciscu Josifu Antaniulu, din grati'a lui Domnedien Imperatoriulu Austriei, Rege alu Ungariei si Boemiei, Rege alu Lombardiei si Venetiei, alu Schiavoniei, Galiçiei, Lodomeriei si Illiriei, Archiduce alu Austriei, Mare-Duce alu Cracoviei, Duce in Lotaringi'a, Salisburgu, Stiri'a, Carinthi'a, Carnoli'a, Silesi'a inferióra si superióra si alu Bucovinei, Conte principeatu din Absburgu si Tirolu, Mare Woiewodu alu Woiodatului Serbescu etc. etc. etc. cu placere amu intielesu, ca diet'a credentiosului nostru Ducatu alu Bucovinei a re'noitu prea umilit'a s'a petitiune, substernuta inca la anulu 1849 din partea comisiunei de incredere, spre ai aplacida unu insemnu (marca) propriu pentru tiéra.

Acésta tiéra, ce forméza o parte a vechiei Dacie, se tienea suptu domnirea Principiloru Moldovei de asia numit'a „tiér'a de susu“, mai tardiu, purtá numire de Arborósa Plonina, si in urma dela selb'a fagina (padure de fagi), ce diace intre Cernauti si Wiznitz, se numi „Bucovina.“

De óra ce inainte de Stefanu celu Mare una mica parte a tierei de dincolo de Prutu se tienea de Galiçi'a, precumu si unele estinderi de munti de Ardealu: asia prin invincerile eloptate de principele memoratu in contra Poloniloru si Unguriloru se fipsasera mediuinele Moldovei, prin urmare si cele ale Bucovinei, prin tractatele proprii, in puterea carora mediuinele de catra apusu si médianópte le formá Nistrului, valcelele: Serafinesci, Colacinulu si riulu Ceremusiu, apoi de catra amédiadi isvórele estui din urma, ale Sucevii, Bistritii si ale Trotusiului pana

unde intra in Milcovu. Acésta tiéra, locuita la inceputu de daci, dupa aceea impoporata de coloniile lui Traiano, fú pe tempulu migratiunei ginteloru cercata de Goti, Gepidi, Huni, Avari, Unguri, Tataari si alte semintie, care lasara dupa sene numai urme de crudi si vandalismu.

In impregiurari atatu de grele, ce perdurara mai una miie de ani, poporulu indigenu fú impededatu in calea sa de a se redica la graduri mai inalte de cultura, si i cautá a se multumi cu scaparea viietii, datineloru si a limbei, tragunduse in ascunsulu paduriloru, candu acumu nu se mai potea luptá cu armele in mana in contr'a irumperei barbariloru.

Numai, dupace suptu Principele Dragosiu, reuninduse singuritele tienutori fósste mainainte destramate intr'unu statu, mai cresese in catu-va puterea poporimei spre aperarea s'a in contra poporaloru invocate, 'si castigá statulu acesta suptu Eroulu Stefanu celu Mare unu renume mare prin stralucitele invinceri reportate asupra inimiciloru crestinatatei si ai civilizatiunei, despre cari martore sunt inca si adí numeroasele beserici si monastiri: Putn'a, Volovetiu, Radauti, Suceav'a, Solc'a, Moldoviti'a, Dragomirn'a, Prisa cá si mai multe altele.

Din momentulu, candu prin tractatulu din 7. Maiu 1775 fú Bucovin'a impreunata cu corón'a nóstra, mai respirandu suptu binecumentarile unui regimu blándu, de ostilitatile, ce pana atunci o turburau ne-curmatu, incepú tiér'a a se bucurá de unu gradu mai innaltu de cultura. Se cladira drumuri, care inlesnira comunicatiunea comerciala, agricultur'a si industri'a luara sboru, pretotindenea se redicara scóle si asia se asiediá pétr'a fundamentala pentru unu viitoriu mai bunu, la care privesce Bucovin'a cu viua incredintiare.

De candu se impreuná tiér'a acésta cu sceptrulu nostru, antaiu fú pusa suptu administratiune

militara, in an. 1788 fú impreunata cu Galiçia; 1790 fú dechiarata de provincia autonóma cu propriale sale tribunale locale; 1804 fú prevediuta si cu unu forum nobilium; 1817 earasi se facú cercu alu Galiçiei si remase in calitatea acésta, subordinata guberniului galicianu, pana in an. 1848.

Dupace inse din esperienti'a castigata se aratà, ca diferinti'a limbei, a datineloru si usantieloru nu tragu dupa sene dorinti'a contopirei cu Galiçia, asia Noi in an. 1848 in gratia amu redicatu Bucovin'a la Ducatu si i amu datu autonomia administrativa, care, dupa ce incercarea din an. 1860 de a o impreuna cu Galiçia remase in desiertu, indata dupa acésta fú restatorita permanentu. Cu legea fundamentala de statu din 26. Februariu 1861 amu garantatu Noi acésta restatorire a autonomiei administrative a credentiosului nostru Ducatu Bucovin'a, prin care primi elu una representatiune provinciala si fú chlamatu a lua parte la senatulu imperialu, si cu rescriptulu Nostru imperatescu din 25. Augustu 1861 ne amu aflatu motivati ai dá una marca propria a tierei.

Noi concedemu indeosebi, cá representatiunea provinciala a credentiosului Nostru Ducatu Bucovin'a si organele acestuia se se serbésca cu marc'a ducala proiectata in acestu documentu (origu-uricu) cu coloru artificiósse si descriera precumu urméza.

Pe unu scutu impartitu dealungulu de coloarele venetu si rosii unu capu naturalu de bouru (zimbru) postatu facisu si urmatu de trei stele aurie in triangu verticalu. Scutul se impresura de una manta rosia garnisita cu Frmbii de aur, cupusita cu ermelinu si infasiurata preste angliurile scutului cu ciucuri de aur, pe care sta una paleria ducala de aur, ornata cu petre scumpe si pe diumetate cu rosii impluta.

Spre mai marea intarire a totororu acestora amu suscrisu Noi diplom'a de facia cu numele Nostru imperatescu cu man'a propria si amu demandatu a i se aterná sigifulu Maiestatii Nóstre imperatesci.

Data si stradata prin liubitulu si credentiosulu Antoniu cavaleru de Schmerling, decoratu cu marea cruce a ordinului Nostru imperatescu austriacu Leopoldinu si a ordinului de credintia Mare-duce de Baden, intimulu si actualulu Nostru consiliariu si ministru de statu, Doctor de drepturi etc. in capital'a imperiala si resiedenti'a Nóstra Viena, in diu'a a nou'a a lunei lui Decembre, in anulu dupa nascerea lui

Christosu una mie opt sute siesedeci si doni, alu imperaterei Nóstre alu incisprediecelea.

Franciscu Josifu m. p.
Ministru de statu

Anton cavaleru de Schmerling m. p.
La preanalta propria demandare a Maiestatii Sale
ç. r. apostolice.

Carolu cavaleru de Reich m. p.
Consiliariu ministerialu.

(Tradusa din germana de Red.)

Normativu in caus'a scóleloru. (Capetu)

III. Pentru docenti

a) Pentru celu ce voliesce se fia docente de nu a absolvatu cursulu pedagogicu, se postesce, cá baremu scólele normale se le fia absolvatu, si mai inante de a funtioná cá docente se fia censuratu din sciintiele metodice si pedagogice de catra inspectórele scolasticu dela ordinariatulu metr., seau baremu din obiectele ce le a invetiatu in scólele normale, precumu si din cantarile besericesci, din scopulu indigitatu sub Nr. II. puncto e) si si din acelu punctu de vedere cá un'a dintre cele mai de capetenia datorii e si aceea, cá pre prunci se-i invetie cantarile besericesci, netrecutu se postesce se le scie docentele.

b) Docentele se fia cu tóta supunerea si ascultarea catra prepusii sei scolastici, éra cu privire la didactica in tractarea cu invetiaceii, se fia blandu, modestu, éra neci decatu morosu-pre toti invetiaceii sei se-i intimpine cu dragoste, cá prin acést'a se atraga si indulcéscu catra sene, dara nu se-i instra inzeze dela sene; deunde;

c) Tocma candu, careva dintre invetiaceii ar gresí avendu portare rea, dinsului nu e liertatu alu pedepsí, decatu a-lu areta la directorele locale, seau la inspectorele politico-civile.

d) In privinti'a ordinului care e de a se tiene in scóla, si a progresului in invetiatura docentele va avé de a se intocmi dupa prescrisulu §-loru 26, 27 si 28 din ordinatiunea locotontentiei c. r. din 1857 de multe ori pomenita.

e) Docentele va avé de a merge in tóte Dominecile si serbatorile normale in fruntea invetiaceiloru sei la sant'a beserica in ordine bunu, si acolo cu diinsii a cantá.

IV. Pentru protopopi, cá inspectori de scóle districtuali

a) Protopopulu strinsa datorria va avé de a invi-

ghilă, și de a și cercă din deregatoriă, că ore comune besericesci, precum și parochii locale implințușiau, și intru adevăru implinescu-și datoriile agendelor suale, prescrișe pentru fia-care clase de funționari scolastici în punctele mai susu scrise, și de va observă seau de o parte, seau de alt'a ceva lipsa, scadere, seau gresiela, va avé în momentul acel'a de asi pune tóta silinț'a spre a suplini lips'a, a emendă scaderea, seau gres.él'a, și spre a sterpí reulu îndatasi înuru începutulu seu, și în casu, candu pre calea oficiului seu acést'a a face nu iar succede, atunci va avé de a recurge pentru asistentia la jurisdicțiunea politica, și decumva neci pre acést'a cale s'ar' poté ajunge scopulu, va avé de a relațiuná la ordinariatulu metropolitanu spre a-se poté face de aci caviintiosii pasi spre îndereptarea celoru de îndreptatu. —

b) Protopopulu în finea fiesce-carui semestru scolasticu va avé de a substerne la ordinariatulu metropolitanu conspecturile speciali din fia-care comuna din Tractu-i subscrise de parochii locale, și de inspectorii civili, în carii voru se se cuprinda înscrisi toti pruncii datori a amblá la scóla — numele celoru ce au amblatu, progresulu acestor'a întru invetiatura — din ce studii, seau obiecte? — mai încolo numele celoru ce au lenevit scól'a, feliulu, și numele pedepsirei loru, și de s'au pedepsitu în bani, sum'a acestor'a; pe lenga acestea conspecte speciali va avé protopopulu de a face și a substerne și unu conspectu generalu — asemenea și ratiunile despre venitul scolasticu de dinsulu revedite mai anteu cu tóta essactitatea.

c) Protopopulu în totu anulu va avé de a visitá scólele din tractu-si, a fi de față la darea esamenelor și cu acest'a ocașiune pre poporu în fia-care comuna alu invetiá și cu tóta puterea cuventului alu anim'a se imbraciosiéze cu caldura caus'a scolastica.

d) În totu anulu va avé protopopulu de a face relațiune cu tóta sinceritatea la ordinariatulu metropolitanu despre starea scóleloru din protopopiatulu seu, și decumva în ore-care-va comuna înca nu s'ar fi redicatu scóla propria, are de a face cunoscuta aci la ordinariatu caus'a, de ce pana aci nu s'au redicatu? precum și cu date autentice a dovedi, ca ce pasi au facutu spre a se redicá scól'a, și care-su impedecarile?

e) Asemenea protopopulu va avé de a relațiuná la ordinariatulu metropolitanu și despre portarea pa-

rochiloru tractului fascia cu agendele loru ingiurulu causei scolastice, că ordinariatulu se-i aiba cunoscuti pre celi zelosi asemenea, că și pre celi neglijinți în acést'a privinția, pentru că de aci la tempulu seu se se poté face poftit'a îndebuintiare spre a li se lua în consideratiune și resplata faptele loru dupa cumu de aceea se voru meritá.

f) Cu unu cuventu protopopulu va avé de a starui și conlucrá că tóte ordinațiunile acestui ordinariatu pana aci date, și mai cu deosebire ceea din 22. Juniu 1857 Nr 535 data în urm'a gratioșei ordinațiuni a c. r. locoteninție din 13. Maiu 1857 susu îndigitata, precum cea din 13/4. Maiu 1859 Nr. 380, asemenea și acest'a de sub datulu de astadi, și alte ce se voru dá de catra acestu ordinariatu spre folosulu binelui comunu întru înaintarea causei scolastice nationali, se se implinésca.

g) Care protopopu în privinț'a causei scolastice se va aretá cu nepasare, neglijințe seau neimplinindu ceea ordinate, anteu se va admonea din partea ordinariatului, a dou'a óra i-se va subtrage de diumetate salariulu pre sém'a fundului pentru ajutorarea teneriloru seraci pre la scóla — éra mai în urma, decumva și mai încolo se va aratá neactivu în privinț'a înaintării causei scolastice, se va depune din oficiulu de protopopu, și în locu-i se va substitua altulu doveditu de activu, și zelosu, seau dintre preotii din tractu, seau dintre alții judecati de catra ordinariatulu metropolitanu de apti spre a duce și portá cu folosu pentru publicu acelu oficiu.

Noi cu tóta luarea amente vomu urmari tóte lucrarile fia-carei clase de poporu și de funționari besericesci, și scolastici din Archi-Dieceșea facute în giurulu causei scolastice, și cea mai mica scadere, neglijinția seau nelucrare observata în acést'a privinția vomu dispune spre a se pedepsí cu tóta asprimia; totu deun'a data noi din partea acestui ordinariatu sub datulu de astadi amu datu ordine catra inspectorele Archi-Dieceșei denumitu de catra sacratissima Sua c. r. și Apostolica Maieștate, că și pana candu se va implé catu mai curundu postululu de consiliariu scolasticu, care Maieștatea sua Preinaltiatulu nostru Imperatu s'a înduratu acumu de curundu pentru noi gr. catolicii, pregratióșe alu întemeiá, și acel'a înca din parte-si va lua grigi'a asupr'a scóleloru nóștre, în folosulu înaintării causei scolastice cu tóta acurati'a se invigileze asupra lucrariloru fia-carui funționariu scolasticu, și acelea se le țienă în evi-

dentia avendu din tempu in tempu de a ne relacioná despre implinirea, seau ne implinirea celor susordinate in privint'a inaintarei cauzei scolastice; totu pre acést'a cale vomu face necesariile dispusetiuni pentru edarea la tipariu a cartiloru pre séma scóloru elementari in calitatea, si catimea, ce se va aflá a fi de lipsa; de altumentrelea cu privire la tiparirea acestoru carti, din punctu de vedere de a aduce o uniformitate in invetiamentu prin scólele elementari romane, ne vomu pune in cointielegere si cu ordinariatele episcopesci safraganea.

Dreptu aceea fratii nostri protopopi, catu voru primi acestu cerculariu, déun'a voru avé de a conchiamá si a aduná la olalta pre toti preotii, pre curatorii primari, pre inspectorii civili de scólé, si pre docentii fungenti si acelora acestu cerculariu alilu ceti, explica la intielesu, si strinsu ai indatorá spre acurat'a implinire a celoru mai susu ordinate pentru dinsii de executata in folosul culturai poporului.

Intr'altele parentiesce remanemu

Alu Fratiei Tale

addictu

Metropolitulu Alesandru.

Blasiu, 25/13. Novembre 1862

Unu

cerculariu protopopescu

adresatu catra preotii gr. c. din tractulu Sibiului
Nr. 131.

Onorati in Christosu Frati!

Fiendu insarcinatu de Archiereulu mieu cu administrarea si conducerea acestui tractu protopopescu, mi tienu de detori'a cea mai placuta si mai santa, a corespunde dupa potentia si impregiurari, atatu dorintiei si volientiei mai mariloru nostri besericesci, catu si cerentieloru si lipseloru patriei si natiunei, intre acarei'a fili avemu onóre a ne numerá si noi prea amati frati!

On. frati! debue se scimtu, cà agendele nóstre sunt multe, si inca cu atatu mai multe, cu catu cà lipsele nóstre se chiama: „legionu.“ Spiritulu si cerintiele tempului in carele viamu, pretendu cu glasu imperativu, cà se ne reculegemu poterile si morali si materiali, si se cercamu a aflá si a imbracisiá cu caldura tóte acele midiulóce legali, cuventióse si oneste, prin care starea poporului nostru seuitatu din seclii, s'ar' poté imbunutati, atatu pre campulu morale si spirituale, catu si pre campulu materiale; ca-ci

numai ast-feliu propasíndu ne vomu poté castigá si conserbá locul de onóre si stima, ce ne compete in sirulu natiuniloru luminate si culte.

Barbatii frontasi ai natiunei nóstre, petrinsi de aceste idei salutarie, nu crutia neci ostenele neci sacrificia pentrucá poporulu nostru prin cultura in tóte ramurile vietiei publice se se póta eluptá la unu viitoriu mai ferice si mai durabile.

Si noi, prea amati in Christosi Frati! suntemu detori fia-care in sfer'a s'a si dupa poterile sale a urmá acestu esemplu nobilu si frumosu alu barbatiloru nostri celoru mai eminenti. Voliu se dícu: si noi suntemu detori a aduce pre altariulu natiunei nóstre atate sacrificia si materiale si spirituali, cate potemu dupa marginitele nóstre poteri.

Nu debue se pierdemu neci pre unu momentu din vederea nóstra, cum-ca unu factoriu de capetenia a inaintarei si culturai nóstre, e: „**A s o c i a t i u n e a T r a n s i l v a n i e i** pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu.“ Acést'a asociatiune chiama asupra-si cea mai incordata atentiune a fia-carui romanu, cu atatu mai vertosu a on. fratiiloru vóstre, cari dupa cuventele s. scripturi sunteti lumin'a lumii si sarea pamentului. Cu catu atare asociatiune va prosperá mai tare in respectulu materiale, cu atatu mai imbucuratoria si mai folositorie voru fi si fructele ei aduse pre altariulu culturai nationali. Asociatiunea acést'a juna prosperandu sub aripile si scutul prea amatului si prea gratiosului nostru monarhu, va fi egid'a nóstra intre tóte fazele, prin care au de a trece si natiunile, intocma cá si individii singuratici, in decursulu tempuriloru.

Altu factoriu asemenea momentosu, e: formarea si crescerea unei inteligentie solide si credintiósa monarhului si patriei sale; cine nu scia dintre noi on. frati! cata lipsa avemu in aceste tempuri de barbati inteligenti? cine nu scia, catu de cu greu, si cu cate sacrificia, ba tocm'a abnegare de sene, se póte formá si cresce la noi inteligenti'a, mai alesu din caus'a meseretatei proverbiale si mai generale, carea apasa greu, fórté greu pre umerii nostri? cine nu scia cate talente eminente se ingrópa in pamentu numai din cauza, ca le lipsescu midiulócele de lipsa la continuarea studiiloru mai inalte? cine nu scia, cati teneri de buna sperantia cadu in desperatiune si se nefericescu singuru numai din nepotenti'a de a subsiste pre la scoli? fiendu-cà dara crescerea si formarea tenerimei e bas'a viitoriului nostru: strensa detoria nationala avemu, cà din pucinulu nostru, ce ni-a

datu Ddiu, se sacrificamu si noi in folosulu tenerimei, pretendindu inse si noi dela dins'a, cá se fia totu de un'a recunoscatoria pentru beneficale primite.

Deci on. in Christosu Frati! candu ve indemnua la imbracisiera cu caldura a susu-atensiloru factori ai culturai si benelui nostru, nu facu alt'a, de catu numai ve repetiescu si ve reimprospetezu in memoria-ve parentiescile svaturi si indemnuri ale mai mariloru nostri besericesci si in specie: ve reimprospetezu ideile si dorentiele Archiereului nostru espresse si in cerculariele sale si anume: celu din 1862; totu de o data implenindumi prin acést'a si un'a dintru detorielle mele cele mai importanti.

Lucrati dara, on. frati: pre campulu luminarei si culturai poporului nostru; ca-ci unu poporu luminatu si intru adeveru cultu, e decorea si column'a oea mai tare a fia-carui statu.

Ve poftescu, on. frati! cá prin invetiaturi si svaturi blande si parentiesci, se ve nevoliti a convinge pre credintiosii respectivi despre bunele si salutarielle efecturi ale ataroru inteprinderi de cultura, si premergandu insi-ve cu esemplu, se faceti cá si poporulu fratiiloru vóstre se si presenteze de buna volia denariulu seu, au in materiale cumo: in bucate, vinu etc. au in bani gata, spre unu scopu atatu de nobilu si momentosu.

Ajutórielle incurse prin contribuii marinimóse de buna volia, prefacunduse in bani, se se trametia incóce spre a se inaintá la locul destinatu. Ajutorielle adunate pentru tenerime, mai alesu pentru tenerimea studiósá la scolile inalte, se voru strapune comitetului centrale din Sibiu, inse cu aceea rugare espresa, cá la impartirea cuantului adunatu in acestu Tractu se aiba preferintia tenerii buni si in totu respectulu calificati din acestu Tractu protopopescu. Si diurnalele nostre voru fi rugate a publicá cu numele pre fia-care contribuioriu, cum si sum'a contribuirei.

Fiendu-cá si cu ocaziunea visitatiunei facute pan' acumu, cu durere mare amu observatu, cum-cá poporeni nostri nu prea voliescu a-si tramite copii pre la scól'a poporale, cu mare dauna a inaintarei si prosperarei nostre morali, spirituali si nationali: de ci pre on. fratielle vóstre! prin acést'a ve indetorezu sub responsabilitate grea, cá se privighiatu strensu in acést'a privintia, si se staruitu in totu modulu, cá ordinatiuni inalte emise in acestu obiectu, si anumu ordinatiunea c. r. locotenentie din 18. Decembre

1855 Nr. 23577/2998, cumu si cerculariele metropolitane relative la acestu obiectu importante, se se duca in acurata implinire; si déca deregatorielle comunale respective nu-si voru implini detori'a s'a, intindiundu-ve mana de ajutoriu, se faceti incóce aratare oficiósá si intemeliata, pentru-cá se cercamu pre calea sa la locurile mai inalte vindecarea acestui reu.

Totu cu ast'a ocaziune ve indetorezu on. frati! cá se ingrigiti a se administrá cu tóta consciintiositate si sinceritate pucinic'a avere a besericeiloru nóstre, si unde besericele nu posedu neci o realitate nemobile, se staruitu érase pre calea oferturiloru de buna volia — pana vomu mai poté aflá si alte mi-diulóce — a inmultu fundurile besericesci, cá asia casele lui Ddiu aflanduse in stare bunisiora, si facunduse reparatiuni si inoirile de lipsa, se damu si prin acést'a o dovada, despre sentiulu religiosu, celu nutresce romanulu in anim'a s'a.

In urma, voliu a ve mai aduce amente on. frati! cá fia-care se ve nevoliti a ve castigá si prenumerá la diurnalele nóstre nationale; ca-ci aceste avendu de scopu instructiunea si cultivarea nóstra in diverse ramure ale vietii publice, merita tóta consideratiunea si imbracisiera nóstra. Diurnalele romanesci dupa nume sunt: Gazet'a Transilvaniei, Telegrafulu Romanu, Concordi'a si Amiculu scólei (fóia scolastica).

Banii de prenumeratiune din preuna cu adresele chiaru si respicatu scrise se se trametia incóce la acestu oficiu Archi-Diaconale g. c. spre a se transpune on. Redactioni concernente.

Sibiu in diu'a de San. Maria 1862.

Joane V. Rusu m. p.,
adm. protopopu.

Ar fi locul a memora aici, ca amu vediatu cu ochii, cumu unii preoti si protopopi ambla din casa in casa spre a indemnua la prenumerarea „Telegrafulu Romanu“, si vedemu, ca impintenulu — celu nobilu — de a indemnua si la lector'a diurnaleloru din partea celoru de influentia mare, are unu resultatu ne asemenatu mai mare, decatu, candu s'ar lasa lenei unii din cei mai indiferenti. — R.

BAB'A DOCHIA *

de Id'a Vegezzi Ruscalla.

In scurta analiza ce vomu face, ne va fi cu neputintia se aratamu tóte frumusetielle literarie ale

*) Revist'a contemporanea. Novembre 1822.

acestei interesante legende, care descrie una din cele mai stralucite fapte ale lui Stefanu celu Mare, c'ouu stilu inflorit de imagini gratioase si insuflit de unu dulce si poeticu simtiementu. Ne vomu margini numai a face cunoscutu subiectulu acestei scrieri si deosebitele impregiurari prin care este condusu si desfasuratu, cu multa simplitate si cu multu naturalu. Adeveratulu meritu alu acestei legende nu se póte apretiu de catu numai candu va fi tóta cetita, si pentru acésta speramu a face si a publicá o traductiune completa.

O frumósa fíca a Moldaviei a fostu rapita de tataru, dusa in Crimea si venduta Hanului Mengheli-Gherai, care o puse in haremulu seu din Caffa si o facu sultan'a s'a cea mai iubita. Ea nu putea se uite patri'a in care se nascuse, si adesea mergea nóptea intr'o grotá ascunsá din gradinile seraiului unde rugá pe Dumedieulu crestiniiloru. Acolo ingenuchiata, rapita in estase, ea vedea trecutul seu strecurandu-se pe dinaintea ochiloru; vedea patri'a s'a, nefericirile suferite, si vocea s'a era stinsa, si unu singuru cuventu mai putea esi din palidele sale buse: Fatima: „Inim'a unui nume afla adese puteri candu este vorba de copii! acea femea atatu de suferinte rugá cerulu se o lasa a trai o viétu'a mai rea de catu mórtea, pana se póta cresce pe fíca s'a, pe iubita s'a fatima.“

Singurululu seu amicu era unu óre-care Radamante: Romanu din Moldavi'a, elu se stabilise in Crimea pentru comerciulu, si in timpu de doua-dieci de ani, dobendise increderea si stim'a suveraniloru si negociantiloru din acea tíera. Adese elu calatoria in Moldavia, insarcinatu de Stefanu celu Mare a duce scrisori Hanului Mengeli-Gherai.

Nefericita sultana, in órele sale dupa urma, chiamá la sine pe Fatim'a, si'i dise: scump'a mea copila, patri'a mea nu este Turci'a, nici islamismulu religiunea mea. Tu scii acést'a, pentru ca ti-amu aretatu adeverat'a credintia, acea a lui Cristosu. Déca tu vei fi libera odata, te întóree in tíer'a mea care este intre Nistru, Carpati si Dunare, in Romani'a. Acolo este dulcea mea patria, acolo sunt ingropati parintii mei. Aduti aminte ca inim'a ta trebue necontenitu a bate pentru doua amoruri: alu patriei si alu religiunei.

Pucinu in urma sultan'a espirá in braciule ne-mangaiatei Fatime.

Mahometu II. voindu a'si resbuna in contra romaniloru si a invince cu deseversire pe Stefanu celu

Mare, a tramisu o armata de patru dieci de mii de ómeni cu 482 de vele; ei atacara pe Genovesi cari erá in Caffa, trecura pe sub sabia pe toti comerciantii Moldoveni, secnestrara tóte averile genuesiloru si rapira cele mai frumóse fete ale loru pentru haremulu din Constantinopole, si o suta cinci-dieci de baieti pentru servitiulu curtii si pentru a'i inolá in corpulu Janiciariloru.

Radamante care avea cinci copii, dintre cari celu mai mare era Radamantino, perduse tóta averea s'a din caus'a unui naufragiu, si cá se póta trai se facu dragomanu, si se dete de grecu spre a nu desteptá banuielele turciloru si spre a fi alesu a conduce la Constantinopole cinci-dieci de tineri destinati pentru servitiulu Seraiului.

Radamantino cautandu pe sór'a s'a, si apucandulu nóptea, patruse in gradinile haremului, si audi pe Fatim'a strigandulu incetu. Fatim'a, vedindu ca orasiulu Caffa este in focu si in sange, fugise din seraiu si se ascunsese in grot'a din gradina. Amendou erá coprinsi de spaima se nu fia descoperiti de turci, si murmurá infiorati la fia-care minutu: Bab'a Dochia! déca amu putea se fimu lenga tine, amu fi siguri. Bab'a Dochia! déca ai putea se ne vedi si se ne audi, tu ne ai ajuta.

Dar din fericire spre dí, sermanulu Radamante care alergase tóta nóptea se caute pe iubitulu seu copilu, veni si la grot'a din gradina, unde gasí pe amendoi tinerii cunoscundu bine aceea grotá, care avea o esire afara din gradini, ei fura fericiti de a se vedé pe o cale singuratica si departata. Intorcundu-se a casa, Fatim'a fú investita barbatesce, si ast-felu ei se imbarcara toti pe vasulu, care trebuia se'i duca la Constantinopole.

Dupa cate-va díle, o fortuna ingrozitoare despartí vasulu loru de cele 69 de care se compunea flot'a turca. Radamante, fara a se perde unu minutu, si cunoscundu bine apele marii Négre, se puse la carma, si indreptá bastimentulu catre tiermurile Moldaviei, unde, dupa multe greutati si pedice, desbarcara, fericiti de a mai vedé pamentulu natalu.

Radamante mai inainte de a descinde dupa vasu, întórse privirea s'a catre muntii moldavi intre cari domniea mundrulu Pionu. — Baba Dochia striga elu, iti multumescu!

De acolo ei se dusera la Chili'a, care erá cetate tare guvernata de Parcalabulu Issaia, care facu cea mai buna priimire Genovesiloru, tramitendu indatu unu

curiru se anontie pe Stefanu celu Mare, atunci la Cetatea Alba, despre sosirea lui Radamante.

Preste cate-va zile Stefanu veni insusi la Chilia.
„La faccia sua era faccia d'uom giusto.“

Elu afla de la Radamante tóte nefericirile ce suferira Genovesii din Caffa si la cate intemplari fura supusi aceia, cari insotira pe Radamante. Stefanu strinse consiliulu seu si hotari, cá boierii cei mai avuti se adoptese pe unii din acesti genovesi, altii se fia instruiti cu spezele guvernului, ear' cei mai in vârsta se fia pagii sei. Catu despre Fatim'a, Stefanu decise a o tramite pe lenga mum'a s'a Dómn'a Elena. Lui Radamante pentru ca a scapatu atatia crestini, i se darui o mosia, ear fiulu seu fú primitu in servitiulu Curtii.

Poporul aplaudà aceste nobili decisiuni ale nemuritorului Voivodu „pentru ca sciá ca italianii si moldavii se cobora din marea ginte latina, si sunt frati.“

Despartirea fú fórte durerósa pentru Fatim'a si Radamantino, care atunci intielesera ca ei se iubiá. Radamante, vedindu lacrimile acestoru doui tineri, socoti ca este mai bine de a scurta asemeni minute si rugà pe Issaia, insarcinatu a o duce la Dómn'a, se grabésca plecarea s'a.

Dómn'a locuieá in cetatea Némfio. Autorulu face o frumósa descriptione dupa caracterulu celu bunu alu acestei Dómn'e si despre costumulu seu avutu, pe care l'a studiatu cu multa atentione*) Fatim'a pentru blandetia s'a, fú tratata cu cea mai mare buna vointi'a de Dómn'a. Adesea ea mergea cu mistru se visitese Bab'a Dochia, in care avea atata incredere. Dupa ce i se aratara dogmele religiei crestine, ea fú botesata in Bistriti'a de metropolitulu Teoctitu, care o numi Dominica, dupa cumu dorise Sultan'a mum'a s'a, mai inainte de a muri.

Cati-va ani trecura, si in fiacare anu Fatim'a si Radamantino avea zile in care se vedea, si acestea era pentru dinsic zile de o nespusa fericire.

Dar turcii condusi de Mahomet II. intrara in Moldov'a, si Stefanu impreuna cu boierii sei hotarira

a merge in contra loro spre a muri pentru libertatea patriei loro.

Dómn'a impreuna cu Fatim'a se dusera a visita pe Domnitoru, inainte de a plecá cu soldatii sei. Radamante erá dintre cei d'anteiu din cortegiulu militare alu lui Stefanu, si fiulu seu ii erá scutire.

Candu erá gata se plece, Fatim'a rugà pe Radamantino se primésca trei lucruri, cá talismanu care 'lu va scapa de ori-ce pericolu, o bucata din hain'a ce muma se purtase in diu'a mortii sale, pucinu muschiu din grot'a misteriósa in care acea necunoscuta martira rugà pe Dumnedieulu mantuitoru, si celu din urma, o bucatica de pétra ce i-a dat'o Bab'a Dochia, si apoi adause. — Dumnedieu se te protege precum ne protese in acea memorabile nópte, in care amu fostu impreuna.

Toti romanii cunoscua acea stralucita batalia de la Resboieni din 26. Iuliu 1476, unde marele Dompu alu Moldaviei, in capulu unei mici ostiri de 47,000 de bravi se luptà cu 300,000 de turci. Dupa fapte de celu mai mare eroismu, Moldovenii fura nevoiti a se retrage, si candu Stefanu se aretà inaintea cetatii Némfio muma s'a, Elena, strigà: Nu deschideti, pentru ca nu este fiulu meu. Stefanu audiendu vocea mumei sale, díse: Mama! nu recunosci pe fiulu teu? Atunci Dómn'a respunse: „A! tu ti-ai adusu a minte ca eu sunt muma ta! Intórce-te pe urmele tale; fa cá se te vedu victoriosu, sen se nu te mai vedu nici o data. Mai bine se mori de catu se fi datoru seaparea ta unei femei.“ Aceste sublime cuvinte incuragiá pe Stefanu si pe tóta ostirea s'a; ei isbira din nou pe turci cu atata furia, in catu acestia se pusera pe fuga, dupa ce lasara pe campulu de batalia peste o sutá de mii de ómeni, si loculu acela, pentru multimea oseminteloru, din care se facura mai multe mo-vile, se numesce si astadi Valea-Alba.

In acea di, Radamante voindu se apere pe Domnulu seu de o lovitura, fú isbitu in ochiu de o sagéta care petrunse in creeri. Elu espirà dicundu: — Bab'a Dochia! iti incredu copii mei. —

Hanulu Mengeli Gherai, restabilitu pe tronulu seu de Mahomet II., erá nemangaiatu despre mórtea sultanei sale favorite, perdiendu asemenea si pe Fatim'a singura suveniru ce'i remanea, si ar fi datu tóte avutiile sale, cá se o póta gasi.

Din intemplanu unu imamu turcu, remasu in Moldova, cunoseundu pe Fatim'a si aflandu ca a imbracisiatu christianismulu, s'a hotaritu in fanatis-

*) Vestimenta richissima nel suo complesso, di cui può aversi miglior concetto nel ritratto della Principessa ch'è a Cort di Arges, e che venne riprodotto nella magnifica Revista Romana di Iuglio del corente 1862.

mulu seu s'o întórca éra la religiunea lui Mahometu, si apoi se o duca la Mengeli Gherai, de la care sperá o mare recompensa. Intelnind'o într'o di in gradina, si neisbotindu in incercarea s'a, trase iataganulu si i'lu infipse in sinu. Fatim'a abia putú se díca: morul..

La sunetulu vocei sale, Radamantino, care a-steptá, in gradina, alérga, o vede caduuta josu, si se-asvêrle asupra tatarului, pe care 'lu strapunge cu spad'a s'a.

Din fericire Fatim'a nu erá isbita de mórte, pentru ca avea in sinu ó bucatica de pétra de la Bab'a Dochia, de care se lovise iataganulu tatarului; Radamantino striga: Bab'a Dochia, catu iti sunt datoru! Inainte de a pleca la batalia, elu se dusese cu Fatim'a se visitese Bab'a Dochia si luase trei bucatiele de pétra, dintre cari un'a pentru Fatim'a, alta pentru tatalu seu, care inse o pierduse pe campulu de bataia.

Dupa catu-va timpu Fatim'a se facú bine, Dómna afla amorulu dintre ea si Radamantino si hotari se'i insocéscá. Atunci Fatim'a crediú, ca a venitu timpulu se spuia ca este fíca lui Mengeli Gherai. Stefanu in-sciintiá pe Mengeli, care fú fórté fericitu se afle ca fíca se traiesce, si pentru ca nu erá inimicu fanaticu alu numelui crestinu, incuviintiá acésta insocire in care vediú o aliantia intre amendoué statele.

Ei fura cununati de mitropolitulu Teoctiste, si nunt'a lorú fú o frumósa serbatóre.

Dupa cate-va díle ei mersera plini de bucuria se visitese Bab'a Dochia.

Dupa acést'a, autorulu spune, dupe traditiuni si cantecele proporane din Romani'a, ce este Bab'a Dochia.

Decebalu avea o fata de o frumusetie rara, Dochia, de care Traianu se inamorá indata ce o vediú, dar Dochia iubia pe Zamolxi, si cá se scape de Traianu, fugi pe muntele Romului, unde traieá într'o gróga intunecósa, nutrienduse cu erbe crude; Traianu inse o urmá si acolo, si Dochia fú silita se se imbrace cu hainele unei pastoritii si se padiésca o turma pe crést'a Ciahleului; cu tóte acestea ea fú recunoscuta de Traianu, de care numai putea fugi si care o strinse cu amoru la peptulu seu. Dar' indata elu simti in manile sale o recéla, si corpulu ce strin-gea devenindu tare; Dochia cá se scape de desonóre si se remaia fidele lui Zamolxi se schimbá in pétra prin puterea acestui dieu. Traianu o iubi si sub a-

césta forma si puse pe capulu ei corón'a s'a de cesari. Bab'a Dochi'a este divinísata de poporu, pentru care a devenitu o nimfa buna si geniulu protectoru alu tierei (?).

Acést'a este istori'a descrisa de domnisióra Ida Vegezzi Ruscala, in armoniósá limba italiana, c'unu farmecu nespusu si c'o multime de amarunte intere-sante asupra tierei nóstre, asupr'a marelui erou alu Moldaviei si asupra caracterului anticu alu mumei sale, Stefanu celu Mare si Elena Dómna, doue nume stralucitóre in trecutul nostru. Suntemu fericiti de a esprima vi'a nóstra recunoscintia domnisiórei Ida Vegezzi Ruscala, pentru nobil'a ei intentiune de a face cunoscutu compatriotiloru sei, cu atata talentu, un'a din cele mai frumóse pagine ale istoriei nóstre nationale.

(D. Independ. R.)

La Romani'a.

Te redica, draga mama, a mea scumpa Romania!

Si respira 'n libertate, c'acea pétra s'a luata
De pe peptu-ti, ce strainii o puse cu lacomia,
Si pe care 'nsuferintie secolu multi o ai purtatu.

Te redica 'n susu acuma de pe patulu suferintiei,
Unde lipitori straine alu teu sange ilu sugea;
Si pe care cati-va trantori, sub vestmentulu umilintiei
Ilu tramise pe nedreptulu, cu nesatiu d'a se bea.

D'acumu templele romane n'or mai suferi rusine,
D'a stá triste, ruinate; d'a fi cuiburi la strainu,
Unde bufnitie urete clocéu reulu pentru tene;
Unde tie, Romania, i'ti gatéu mortalu veninu.

D'acumu aste temple sante, ce erau in decadintia,
Voru fi locuri de asilia pentru tatii cei batrani;
Pentru virgine, orfane — pentru maice, ce au tendintia
Cá se crésca, faca bine, intre fiii sei romani.

D'acumu a'ste monumente; sestrea ta, o Romania!
Ce fuse instrainata cu scopu d'a te umili,
A fostu, e, si fi-va, 'n secolu legitima-ti bogatia,
Déca chiaru si carnivóre asupra-ti s'ar repedi.

Te redica dara, mama! dulce, dulce Romania,
Si respira-'n libertate; fii tei s'au pronunciatu;
Ca-ci de astadi inainte toti hypocritii se via,
S'aru întórce cu rusine. — Zestrea ta s'asiguratu.
Ploiesci 1862. Z. A.